
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

КОМПЛЕКТУВАННЯ КОМАНД ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО БАСКЕТБОЛУ

Микола Безмилов

Аннотация. Рассмотрено влияние интернационализации мирового баскетбола на принципы комплектования команд высокой квалификации в разных странах мира, анализируются преимущества и недостатки этого процесса. Изучены особенности привлечения зарубежных игроков и технология их отбора в клубы NBA. Данные приведены в многолетней динамике. Показано, игроки каких стран, и какой игровой специализации чаще других привлекаются в американскую профессиональную лигу. Представлены данные, которые показывают европейский опыт привлечения зарубежных исполнителей в составы своих команд. Обосновывается необходимость изучения особенностей подготовки баскетбольного резерва и технологии отбора игроков в ведущих странах мира с учетом сегодняшних условий свободного рынка спортивных услуг.

Ключевые слова: интернационализация, система подготовки спортсменов, профессионализация, коммерциализация, игровая специализация.

Abstract. The impact of world basketball internationalization upon the principles of staffing high qualification teams in different countries has been considered, pros and cons of this process have been analyzed. Peculiarities of foreign player recruitment and the technology of their selection to NBA clubs have been examined. Data are presented in the long-term dynamics. It has been demonstrated from what countries the players of which playing specialization are most frequently recruited to the American Professional League. Data illustrating the European experience of foreign player recruitment have been presented. The necessity of examining the peculiarities of basketball reserve preparation and the technology of athletes' selection in the world leading countries have been substantiated with account for today conditions of free market of sports services.

Keywords: internationalization, system of athletes' preparation, professionalization, commercialization, playing specialization.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система спортивних змагань в ігрових командних видах спорту має без перебільшення унікальну структуру. Важко знайти види спорту, в яких змагальний період має настільки щільний графік виступів, а інтереси клубного спорту так тісно взаємопов'язані з участю спортсменів у матчах за національні збірні своїх країн на міжнародних турнірах [1–3, 5–7].

Останнім десятиліттям кількість змагань та окремих матчів, в яких беруть участь гравці, стрімко зростає. Змагальний період в багатьох ігрових видах спорту сьогодні триває 8–9 місяців, де кожна наступна гра проходить на третій–четвертий день після попередньої. Звісно, планувати повноцінний тренувальний процес в таких умовах стає все складніше, а час між окремими матчами в основному відводиться на інтенсифікацію відновлювальних процесів та підтримання спеціалізованої техніко-тактичної підготовленості гравців та команди [1, 4, 6].

Періодизація тренувального процесу в спортивних іграх ускладнюється ще й тому, що зміст і специфіка підготовки протягом ігрового сезону за-

лежать від успішності виступів у різних турнірах. Наприклад, дострокове припинення виступів в одному із запланованих турнірів автоматично подовжує період відпочинку між іграми, а це, в свою чергу, повністю змінює весь тренувальний процес. Довготривале планування в подібних умовах стає малоефективним. Однак це складнощі, які в основному характерні для спеціалістів на клубному рівні. Проблеми, котрі сьогодні супроводжують підготовку збірних команд, дещо іншого плану. Розширення календаря клубних змагань призвело до того, що періоди підготовки для участі за збірну команду своєї країни та спортивний клуб практично збігаються. Саме це є причиною відмови багатьох гравців брати участь у змаганнях за збірну команду своєї країни, на яку вони нерідко посилаються.

Ущільнення змагального періоду та складнощі підготовки, які при цьому виникають, переважно обумовлені інтересами клубного баскетболу, оскільки збільшення чисельності матчів супроводжується підвищенням фінансового зиску від проведення всього чемпіонату. Кількість ігор, що спортсмени проводять за національні збірні ко-

манди своїх країн, тривалий час практично не змінюється. Загалом спортсмени проводять за національну збірну команду на міжнародних змаганнях від п'яти до десяти матчів залежно від досягнутої стадії спортивних змагань.

Причини подібних змін, на наш погляд, безпосередньо пов'язані з процесами комерціалізації та професіоналізації світового клубного баскетболу, які суттєво вплинули на розвиток гри наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років. Насамперед, мова йде про зміни, які відбулися в багатьох європейських чемпіонатах та змаганнях інших країн, адже американський спорт із самого початку зароджувався як професійна і прибуткова справа та для багатьох став орієнтиром для впровадження інноваційних підходів.

До початку 1990-х років проблема взаємодії клубного та національного баскетболу була практично відсутньою. Американські професійні гравці не мали можливості брати участь у матчах, які проводилися під егідою Міжнародної федерації баскетболу, а збірна команда США комплектувалася переважно за рахунок університетських команд. Багато хто з американських спортсменів розглядали ці ігри не тільки з позиції захисту спортивної честі своєї країни, а ще й як чудовий шанс для того, щоб зарекомендувати себе перед скаутами баскетбольних команд Національної баскетбольної асоціації (NBA). Більшість молодих гравців американської збірної, які брали участь на чемпіонатах світу та Олімпійських іграх, в подальшому поповнили ряди професійних команд. Для спортсменів-аматорів виступ за національну збірну команду своєї країни являє собою логічне продовження та вершину всієї багаторічної спортивної кар'єри.

Зближення олімпійського та професійного спорту, а також соціально-політичні зміни початку 1990-х років стали передумовами інтернаціоналізації світового баскетболу. Фактично в цей період починає зароджуватись вільний ринок професійних спортивних послуг. Комерціалізація клубного баскетболу, що інтенсивно починає розвиватися в цей час, позитивно позначилася на фінансовому добробуті команд та відкрила унікальні можливості для їх розвитку. Команди змогли запрошувати гравців та тренерів будь-якої національності із різних країн світу, а єдиним критерієм такого вибору був рівень професіоналізму виконавця.

Нові тенденції суттєвим чином вплинули на систему підготовки резерву для національних збірних команд у багатьох європейських країнах. Клубна команда високої кваліфікації завжди була однією із найважливіших ланок під час підготовки резерву для національної збірної. Наявність державного (рідше суспільного) управління багаторічною системою підготовки спортсменів забезпечувала наступництво поколінь та наявність загальної мети

для всіх ланок процесу підготовки гравців. Дитячо-юнацький спорт готував зміну найближчому резерву команд, який поповнював ряди команд майстрів, де, здобувши необхідний ігровий досвід та майстерність, спортсмен міг претендувати на потрапляння до складу збірної команди своєї країни. Подібна ієрархічна вертикаль підготовки спортсменів була традиційною моделлю понад півстоліття для багатьох країн світу. Професіоналізація аматорського баскетболу торкнулася єдиної і найбільш вигідної з комерційної точки зору частини цієї системи – команд високої кваліфікації. Саме вони могли приносити прибуток та стати надійним джерелом для отримання доходів. Спортивні клуби та чемпіонати перейшли у власність приватних інвесторів та підприємців, а головним завданням підготовки та виступів у змаганнях для команди став миттєвий досягнутий результат, і навіть найближча перспектива не завжди могла влаштувати інтереси нових керівників. Проблеми фінансування дитячо-юнацького спорту, як і раніше, в багатьох країнах продовжували вирішуватись за рахунок державного бюджету. Таким чином, вперше було змінено звичну систему формування резерву збірної команди країни. Крім того, в нових умовах необхідно було погоджувати позиції державних органів управління баскетболом у країні, власників клубів, з якими у гравця був підписаний контракт, та суспільною профільною федерацією з виду спорту, яка забезпечувала комунікативні зв'язки з Міжнародною федерацією баскетболу. Кількість учасників цього процесу та зацікавлених сторін, які до того ж досить часто мали різні позиції, явно зросла, що не могло не позначитися на ефективності процесу комплектування та подальшого виступу збірної команди країни.

В умовах, що склалися, спортивний клуб, маючи можливість підписати контракт з будь-яким баскетболістом, більше не відчував необхідності у підготовці власних гравців. Ураховуючи тривалість процесу становлення гравця, у багатьох клубах взагалі відмовилися від цього обтяжливого, на їхню думку, заняття. Набагато простіше було купити готового гравця, який одразу міг демонструвати необхідний рівень спортивного результату, а у випадку необхідності – розірвати з ним контракт або здійснити трансферну угоду щодо його переходу в інший баскетбольний клуб. Баскетбол почав перетворюватись в прибутковий бізнес.

Саме таким шляхом почав розвиватися баскетбол наприкінці ХХ ст. Європейські баскетбольні гранди отримали юридичний статус акціонерних товариств та перейшли до рук нових власників. Позитивні та негативні сторони цього явища для світового баскетболу ще потрібно уважно дослідити та проаналізувати. Необхідно також врахувати ще й те, що напрям, за яким професійний

спорт почав розвиватися в європейських та інших країнах, суттєвим чином відрізнявся від класичної американської моделі. Монополія на право проведення сильнішої ліги за видом спорту, спільна організація управління, постійний контроль за успішністю діяльності та рівними можливостями для всіх учасників бізнесу, збереження їх конкурентоздатності – це те, що забезпечило виживання професійного американського спорту в непростий період свого становлення і сьогодні приносить мільярди прибутки своїм власникам.

На відміну від американських команд багато хто з європейських грандів веде самостійну зовнішню політику і досить часто жорстко конкурує з основними опонентами за кращих гравців та тренерів на світовому ринку спортивних послуг, що призводить до постійного збільшення заробітних плат та видатків клубів. Фінансова потужність окремих команд вже сьогодні призводить до того, що, окрім збільшення видатків на заробітні плати гравців, створюється ситуація, при якій лише деякі клуби реально претендують на завойовування головних трофеїв як національного, так і міжнародних турнірів. Командам із меншим бюджетом набагато складніше втручатися в цю боротьбу.

Окрім певних клубів, ряд національних чемпіонатів різних країн (Іспанії, Італії, Франції тощо)¹, мають суттєву перевагу над іншими, що призводить до концентрації найсильніших гравців у межах окремих турнірів. Клуб, який не може забезпечити адекватні фінансові умови праці для талановитих гравців, змушений неминуче розставитися зі своїми лідерами. Таким чином, складається ситуація, при якій клуби з невеликим бюджетом готують гравців, а фінансово спроможні клуби їх купують, надаючи їм можливість реалізувати свої здібності на найвищому рівні, і в подальшому значно підвищують трансферну вартість нових «зірок» світового баскетболу. Створюється своєрідна ієрархія спортивних команд, де реально претендують на успіх лише ті клуби, які перебувають на верхньому щаблі системи. Незважаючи на суттєві відмінності в рівні виконавчої майстерності гравців команд, всі колективи знаходяться в рівних умовах та можуть конкурувати між собою в чесній боротьбі. Однак результат такої боротьби, зазвичай, буває відомим ще до її початку.

Попри всі складнощі та проблеми, які сьогодні постали в результаті професіоналізації та комерціалізації світового баскетболу, позитивний ефект від нових тенденцій залишається досить помітним. Завдяки зближенню олімпійського та професійного спорту та переходу багатьох аматорських команд у статус професійних організацій, було усунуто штучні бар'єри, які багато десятиліть розді-

ляли найсильніших баскетболістів планети. Адже ні для кого не є новиною, що спортсмени-аматори вже давно перейшли на професійний підхід в організації процесу підготовки та ведення змагальної діяльності. Прийняті рішення дозволили офіційно затвердити правовий статус гравців, надали можливість заключати контрактні угоди з клубами та отримувати гідну винагороду за свою професійну діяльність.

Завдяки лібералізації ринку спортивних послуг було створено прекрасні умови для конкуренції спортсменів між собою, розширилася географія спортивних змагань, з'явилася можливість для безцінного обміну досвідом із методики спортивного тренування і ведення змагальної діяльності. Навіть консервативний американський ринок відкрив свої двері для найкращих баскетболістів світу. Все, що вимагалось від гравця, – це рівень його спортивної майстерності та готовність витримувати конкуренцію в найсильнішій лізі світу. Небагато хто зі спортсменів зумів впоратися із цим завданням. Значно більша кількість американських гравців, які не змогли закріпитися у складі команд NBA, почали активно працевлаштовуватися в різних баскетбольних клубах світу. Міжнародні та національні спортивні змагання стали ареною для спостереження за потенційними кандидатами у команду. Селекційні служби команд почали проводити активний пошук молодих талантів у всьому світі.

Це дало підстави для оцінювання ефективності підготовки баскетбольного резерву в різних країнах світу. Окрім успішності виступів національних збірних команд на міжнародній арені, загальна чисельність спортсменів високої кваліфікації, які представляють національну школу та виступають в провідних клубах світу, також, на наш погляд, може слугувати надійним індикатором, який відображає переваги тієї або іншої «школи» баскетболу. Не претендуючи на всебічне дослідження такого складного явища в сучасному баскетболі, що стрімко розвивається, як інтернаціоналізація (цей напрям потребує окремого розгляду), в представленій роботі основний напрям дослідження був пов'язаний із вивченням динаміки та чисельності баскетболістів різних країн у провідних клубах світу. Тому увагу фахівцям слід приділяти найбільш успішним у цьому плані країнам, зокрема здійснити аналіз побудови багаторічної підготовки, системи відбору та формування віддаленого та найближчого резерву, а також методики підготовки команд високої кваліфікації для участі в престижних міжнародних змаганнях.

Мета дослідження – з'ясувати динаміку та загальну чисельність спортсменів із різних країн, що виступають в провідних клубах світу в умовах інтернаціоналізації баскетболу.

¹У футболі – Англії, Іспанії, Німеччині, Італії, Франції.

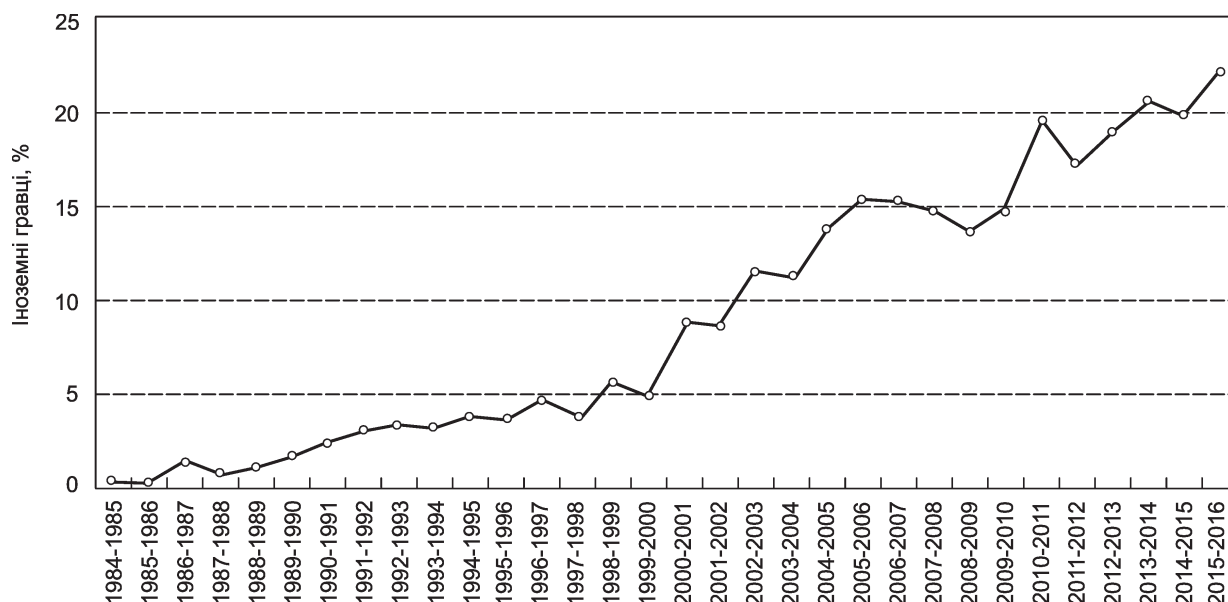

Рисунок 1 – Динаміка збільшення чисельності іноземних баскетболістів в NBA з 1984 по 2016 р.

Методи дослідження: аналіз змагальної діяльності баскетболістів, опитування спеціалістів з баскетболу, педагогічні спостереження, педагогічний аналіз та узагальнення провідного досвіду, аналіз даних спеціальної науково-методичної літератури, всесвітньої мережі Internet, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Найбільш показовим для проведення подібних досліджень, на наш погляд, є чемпіонат Національної баскетбольної асоціації. Рівень професіоналізму команд NBA настільки високий, що саме потрапляння гравця до складу такої команди є найкращим свідченням рівня його майстерності. Тривалий час найсильніша баскетбольна ліга залишалася досить консервативною у залученні іноземних гравців. Дефіциту в баскетболістах високого рівня американський спорт ніколи не відчував. Та й зірки можуть виникнути такі проблеми в державі, де, без перебільшення, більша половина населення вміє грати в баскетбол.

Суттєвою базою для підготовки баскетбольного резерву в США завжди був студентський спорт, який почав активно розвиватися ще раніше, ніж NBA. Рівень цих змагань завжди був настільки високим, що найкращі гравці студентської баскетбольної ліги постійно поповнювали професійні команди. Сьогодні понад тисячу студентських баскетбольних команд готують резерв для спорту вищих досягнень. На відміну від багатьох європейських команд, клуби NBA до середини дев'яностих років двадцятого століття віддавали перевагу своїм власним вихованцям (рис. 1).

У середині 1980-х років загальна чисельність іноземних гравців становила менше 1 % (не біль-

ше 5–7 гравців на весь чемпіонат, в якому брали участь близько 500 баскетболістів).

Наявність молодіжних змагань такого високого рівня дозволяє вирішити важливе завдання для спорту вищих досягнень. В період активного становлення гравця однією із найбільш важливих умов для зростання його спортивної майстерності є постійна ігрова практика в конкурентному середовищі. Професійні баскетбольні клуби не можуть вирішувати це завдання через свою комерційну спрямованість. Гравець, який потрапляє в NBA, вже є майстром своєї справи і повинен одразу власною грою виправдовувати підписаний з ним контракт. В американському спорті завдання з підготовки майбутніх професійних баскетболістів вирішує студентський спорт, в європейських та інших країнах така можливість відсутня. Молоді гравці, потрапляючи в команду майстрів, змушені очікувати свого шансу для того, щоб отримати ігрову практику в матчах основної команди. А враховуючи той факт, що багато хто з провідних команд не бажає витрачати час на вирішення подібних проблем та просто запрошує до клубу «готових» зарубіжних виконавців, дана проблема стає все більш актуальною.

Студентські змагання в США багато в чому вирішують цю проблему. В період з 18 до 22 років молоді американські баскетболісти здобувають ігровий досвід саме в цих матчах. Якщо гравець, на думку селекціонерів професійних команд, досяг необхідного рівня майстерності, він бере участь в процедурі «драфту» та в майбутньому посилює один із клубів NBA. При цьому не обов'язково чекати повного закінчення університетського навчання. Гравець може і раніше досяг-

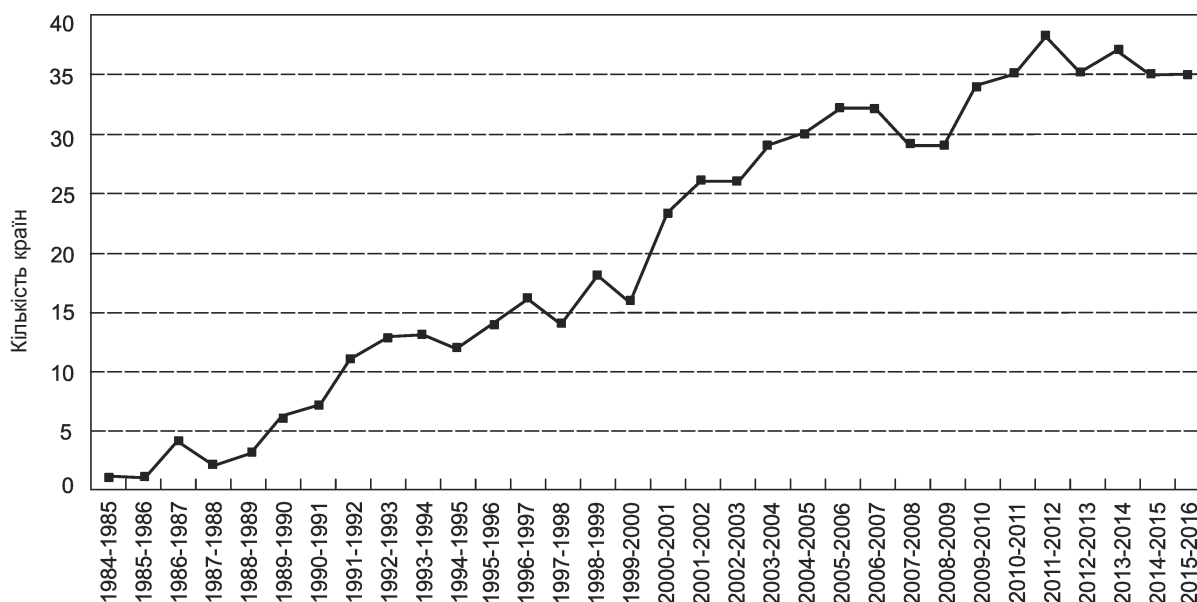

Рисунок 2 – Кількість країн, які мають своїх представників в NBA з 1984 по 2016 р.

ти необхідного рівня результатів. Така система в американському спорті з успіхом працює уже понад п'ятдесят років. Проте, навіть незважаючи на надлишок власних вихованців, американські клуби не відмовляються від залучення спортсменів із інших країн. Різкий приріст збільшення кількості легионерів у NBA можна спостерігати на початку 2000-х років (див. рис. 1). Відзначимо і той факт, що разом зі збільшенням чисельності гравців, збільшилась і загальна кількість країн, спортсмени яких отримали можливість проявити себе в NBA (рис. 2).

Сьогодні понад 35 країн мають своїх представників в клубах NBA, де зібрані найкращі гравці. Найбільш поширений та вигідний (для американського професійного спорту) шлях залучення іноземних гравців до NBA полягає у пошуку молодих перспективних спортсменів та закріплення їх, на початковому етапі, за університетськими командами². По-перше, з такими гравцями не потрібно укладати повноцінні та витратні контракти. По-друге, у спортсменів є можливість отримувати постійну ігрову практику та мати тривалий період часу для того, щоб себе зарекомендувати. По-третє, спортсмен протягом цього періоду часу адаптується до специфіки американського спорту та суспільства, вивчає мову і вирішує ряд інших соціальних питань, на які в подальшому вже не потрібно буде витрачати час. Такий варіант входження до найсильнішої баскетбольної ліги для іноземних гравців є досить бажаним, оскільки на отримання освіти в США та умови проживання

²Спортсмени, які потрапили в NBA через студентський спорт, також вважалися в наших дослідженнях легионерами, оскільки були вихованцями іншої національної баскетбольної школи.

надаються досить значні пільги, а для найбільш талановитої молоді ці послуги взагалі можуть бути безкоштовними. Для виявлення перспективної молоді в США організуються спеціальні літні табори, де кожен бажаючий баскетболіст може зарекомендувати себе та потрапити в одну зі студентських команд. Чисельність таких гравців постійно зростає. Тренери американських команд та скаути баскетбольних клубів відшукують на цих турнірах талановиту молодь зі всього світу.

Трапляються випадки, коли контракт командою NBA підписується вже із відомими баскетболістами, які добре себе зарекомендували в одному із провідних клубів світу. Потрібно зазначити, що навіть і вони не завжди могли адаптуватися до нових умов та закріпитися в NBA. Представництво гравців з різних країн в NBA неоднакове. Є ряд баскетбольних країн, спортсмени яких частіше залучаються до найсильнішої ліги планети. Найбільш успішно себе проявили спортсмени, які є вихованцями баскетбольної школи країн колишньої республіки Югославії (рис. 3).

Фактично кожний шостий іноземний гравець в NBA представляє одну із Балканських країн (найбільша чисельність за представниками Сербії та Хорватії). Інші країни мають приблизно рівне співвідношення. Важливо також зазначити й значну кількість спортсменів, які представляють в NBA африканські країни: Нігерія, Судан, Конго, Сенегал, Камерун протягом багатьох років мають своїх спортсменів в найсильнішій лізі світу.

Не дивлячись на всю свою відкритість, американський професійний спорт досить вибірково діє в процесі відбору зарубіжних гравців. Більшою мірою баскетбольні клуби NBA цікавлять гравці,

Рисунок 3 – Співвідношення баскетболістів з різних країн, що виступають в клубах NBA, %

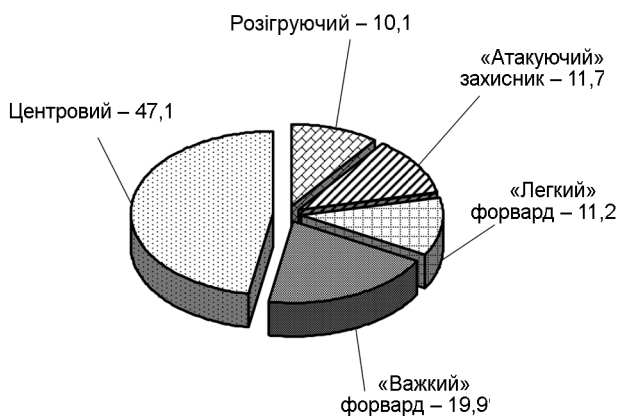

Рисунок 4 – Співвідношення іноземних гравців в NBA у період з 1984 по 2016 р. з урахуванням ігрового амплау, %

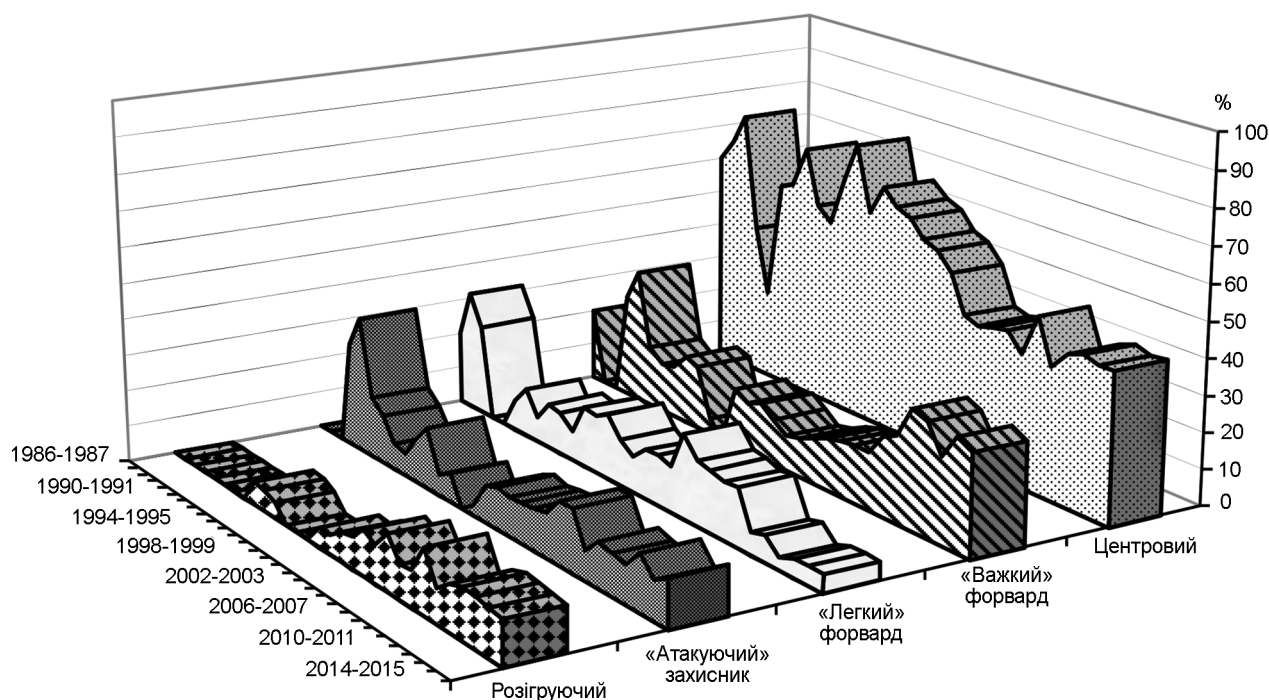

Рисунок 5 – Динаміка чисельності іноземних гравців різного амплау в NBA у період з 1984 по 2016 р.

які виступають на позиціях «важкого» форварда та центрального (спортсмени, які мають найбільші тотальні розміри тіла серед всіх гравців команди). Звісно, що спортсмени, які мають такі антропометричні параметри, зустрічаються набагато рідше, що й обумовлює їх виняткову цінність. Практично кожний другий іноземний гравець, який потрапив в NBA у період з 1984 по 2016 р., був центровим (рис. 4). Ще 20 % – це «важкі» форварди (фактично 70 % на два ігрових амплау).

На перших етапах ця різниця була ще більш відчутною (рис. 5). Перший іноземний розігруючий гравець з'явився в NBA тільки у 1994 р. Конкуренція на двох позиціях захисту (розігруючий та «атакуючий» захисник) найбільш висока (грав-

ців з такими антропометричними даними найбільше). Втрутитися у боротьбу за місце у складі професійної команди з американськими гравцями цих амплау досить важко. Більше того, саме на цих ігрових позиціях найчастіше можна зустріти американських легіонерів у провідних клубах Європи та світу.

Сьогодні найбільша кількість гравців, які залучаються до лав професійних клубів NBA із зарубіжних країн, в основному орієнтовані на лінію атаки, хоча й порівняно з більш раннім періодом проведених спостережень в набагато менших масштабах.

Всі гравці української школи баскетболу, які мали можливість виступати у різні періоди в клу-

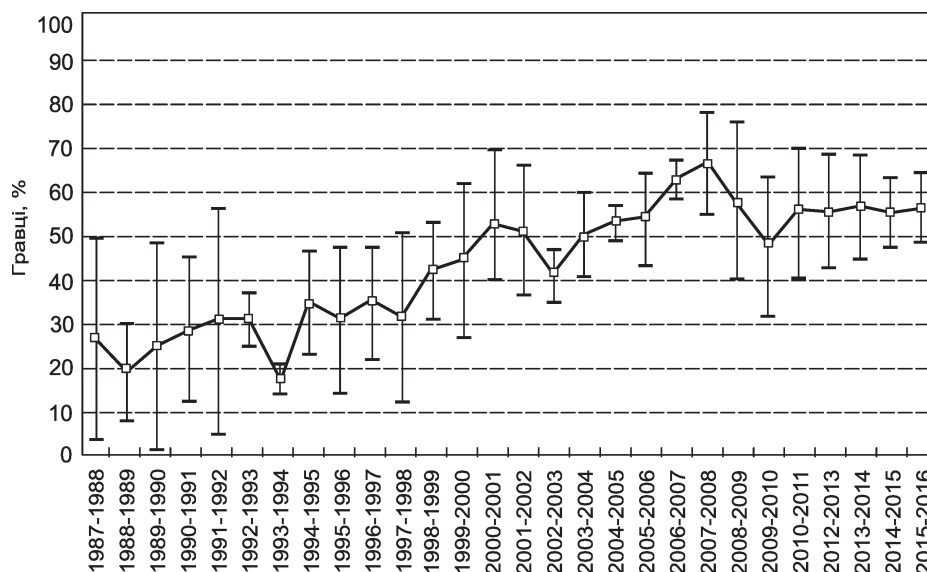

Рисунок 6 – Чисельність іноземних гравців у складі чотирьох команд, які брали участь у фіналах Євроліги FIBA (ULEB), починаючи з 1987 р.

бах NBA, грали на позиціях «важкого» форварда або центрового³.

Провідні європейські клуби, які претендують на найвищі винагороди національних та міжнародних змагань, також не можуть обійтися без залучення іноземних виконавців. У цьому легко переконатися, якщо проаналізувати чисельність легіонерів у складах клубів Європи, які брали участь у фінальних матчах найбільш престижного європейського турніру Євроліги FIBA (з 2001 р. ULEB) (рис. 6). Кількість легіонерів у складі найсильніших команд Європи постійно збільшувалась.

На початку 2000-х років чисельність іноземних гравців у складі фіналістів найбільш престижного турніру стабільно перевищувала 50 %.

Сьогодні спостерігається досить високий загальний відсоток легіонерів (рис. 7), які виступають на чемпіонатах Європи у складі своїх команд, найбільша їх кількість у Іспанії, Німеччині, Франції, Італії, Греції, Росії. Баскетбольні команди саме цих чемпіонатів в основному і розігрують між собою найбільш престижні міжнародні клубні трофеї. Важливо зазначити, що досить часто в команді, яка виграла національний чемпіонат, у середньому більше легіонерів, ніж в інших командах, які беруть участь у чемпіонаті.

Це свідчить передовсім не про слабкість національної системи підготовки спортивного резерву, а про фінансове благополуччя цих чемпіонатів та окремих клубів, які мають можливість запросити висококваліфікованих зарубіжних гравців, які забезпечують багато в чому успіх на міжнародній арені та національному чемпіонаті. В нинішніх

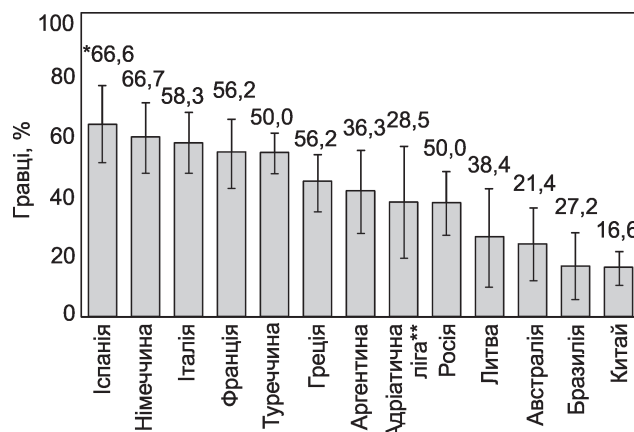

Рисунок 7 – Середній відсоток легіонерів (баскетболістів) у різних європейських чемпіонатах та інших країнах світу

Примітки: * відсоток легіонерів у команді, що виграла національний чемпіонат; ** ліга для найсильніших команд країн колишньої Республіки Югославії

умовах інтернаціоналізації баскетболу команда, яка претендує на найвищі винагороди, може бути створена за досить короткий період часу. Раніше уявити таке було просто неможливо. Сьогодні професіонали за спортивну кар'єру можуть змінити від 5 до 10 клубів. Основне завдання для клубу в таких умовах полягає в тому, щоб зосередити у своєму складі максимальну кількість спортсменів високого класу та дати можливість тренеру (який досить часто також є іноземним фахівцем) провести повноцінну підготовку до ігрового сезону. Звичайно, що в таких умовах питання довготривалої підготовки резерву, зазвичай, відходять на другий план, а весь період роботи тренерського складу з командою високої кваліфікації досить часто триває всього лише один сезон. У разі позитивного кінцевого результату тренерський штаб продовжує свою роботу, в іншому випадку – команду очолює на новий сезон інша гру-

³ До сьогодні сім українських баскетболістів виступали в клубах NBA: Олександр Волков («важкий» форвард), Віталій Потапенко (центровий), В'ячеслав Медведенко («важкий» форвард), Олексій Печеров (центровий), Кирило Фесенко (центровий), В'ячеслав Кравцов (центровий), Олексій Лень (центровий).

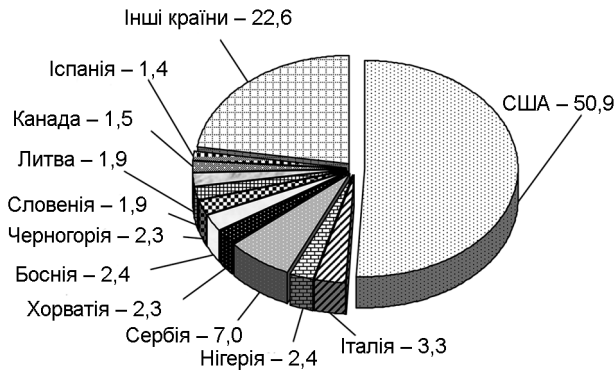

Рисунок 8 – Співвідношення баскетболістів із різних країн, що виступають в різних клубах світу, %

па фахівців. Звісно, що надавати ігрову практику молодим вихованцям команди та ризикувати за кінцевий результат береться далеко не кожний тренер. Ця проблема є однією із найбільш актуальних сьогодні, оскільки молоді гравці не мають можливості зарекомендувати себе на високому рівні та змушені залишатися у тіні досвідчених зарубіжних виконавців. Баскетбольне керівництво в деяких країнах вживає сьогодні спеціальні обмежувальні заходи на чисельність іноземних гравців у своїх командах. Незважаючи на яскраво виражене незадоволення клубів, такий підхід є компромісним рішенням та дозволяє зберегти інтереси національного баскетболу та приватного бізнесу.

Якщо проаналізувати громадянство баскетболістів, які сьогодні виступають в різних країнах світу, то можна наочно перекоонатися в перевазі американської школи підготовки гравців (рис. 8). Кожний другий легіонер представляє США. Потрібно зауважити, що ця цифра була отримана без урахування тих американських спортсменів, які прийняли громадянство іншої країни (а таких спортсменів було чимало). Це гравці, які практично не мають шансів потрапити до національних команд США для участі в престижних міжнародних змаганнях⁴.

Також окремо можна виділити країни колишньої Республіки Югославії (Хорватія, Сербія, Словенія тощо), баскетболісти яких в досить великій кількості захищають спортивні інтереси різних клубів у всьому світі. На азіатському ринку спортивних послуг (Китай та ін.) в основному надають перевагу вихованцям американської школи баскетболу. При незначній загальній частці легіонерів (приблизно 16 %), майже 80 % з них є представниками США.

⁴Є такий досвід і в історії української збірної команди. Два американських розігруючих гравців прийняли громадянство України та виступали у складі збірної команди на чемпіонаті світу та Європи.

Звісно, що успіхи спортсменів, професійні послуги яких є бажаними в провідних клубах світу, є добрим показником ефективності функціонування національної школи баскетболу. Спорт у країнах, які досягли певного прогресу, або ж ті з них, які мають давні славні традиції в цьому напрямі, потрібно розглядати з позиції всебічного аналізу особливостей системи підготовки та відбору гравців протягом всього періоду багаторічного вдосконалення.

Висновки:

1. Характерною особливістю сучасного баскетболу є стрімка інтернаціоналізація гри. Вільний трансфер гравців високого класу на світовому ринку спортивних послуг суттєвим чином відбився на ефективності багаторічної системи підготовки спортивного резерву в багатьох країнах світу. У професійних клубів з'явилася можливість підписувати контракти з зарубіжними гравцями, що послабило необхідність проведення системної роботи, яка була спрямована на підготовку майбутнього резерву команди, а особисті інтереси власників клубів не завжди збігаються з традиціями та інтересами національного баскетболу.

2. Інтернаціоналізація баскетболу безпосередньо впливає на принципи комплектування складу команд високої кваліфікації. Навіть американський професійний спорт, який ніколи не відчував потреби у зарубіжних гравцях, не став винятком у цьому процесі. Кожний п'ятий гравець, який сьогодні виступає в клубах NBA, є вихованцем зарубіжної школи баскетболу. На відміну від європейських та інших клубів американські команди в основному зацікавлені у залученні баскетболістів з рідкісними антропометричними даними, що виступають на позиціях центрального гравця та «важкого» форварда. За останні тридцять років кожний другий іноземний гравець в NBA виступав на позиції центрального. Найчастіше до клубів NBA запрошують вихованців баскетбольної школи країн колишньої Республіки Югославії.

3. Провідні баскетбольні клуби Європи постійно залучають іноземних виконавців. Клуби-призери та переможці найбільш престижних європейських змагань мають у своєму складі більше 50 % легіонерів. Найбільше представництво в професійних баскетбольних клубах Європи, Південної Америки, Австралії мають американські баскетболісти. В сезоні 2015–2016 р. кількість американських гравців, які були заявлені за різні професійні клуби, у всьому світі перевищила дев'ятсот спортсменів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням особливостей багаторічної підготовки спортивного резерву та технології відбору й орієнтації баскетболістів в різних країнах світу.

Література

1. *Безмылов Н.* Привлечение зарубежных игроков в украинские клубы как современная тенденция развития украинского баскетбола / Н. Безмылов // Наука в олимп. спорте. – 2010. – № 1–2. – С. 14–19.
2. *Волошин А.* Баскетбол України: [монографія] / А. Волошин, Р. Сушко. – К.: ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2014. – 362 с.
3. *Матвеев Л. П.* Общая теория спорта и ее прикладные аспекты: учеб. для вузов физ. культуры / Л. П. Матвеев. – [5-е изд.]. – М.: Сов. спорт, 2010. – 340 с.
4. *Поплавский Л. Ю.* Баскетбол / Л. Ю. Поплавский. – К.: Олимп. лит., 2004. – 447 с.
5. *Сушко Р. О.* Змагальна діяльність висококваліфікованих гравців у баскетболі: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл. фіз. культури і спорту] / Р. О. Сушко, О. О. Мітова, Є. Ю. Дорошенко. – Дніпропетровськ, 2014. – 162 с.
6. *Billie J. Moore* Basketball. Theory and Practice / Moore J. Billie, White O. John. – 1980. – 306 p.
7. *Ostojic S. M.* Profiling in basketball: Physical and physiological characteristics of elite players / S.M. Ostojic, S. Mazic, N. Dikic // The J. of Strength & Conditioning Research. – 2006. – № 20 (4). – P. 740–744 p.

Literature

1. *Bezmylov N.* Recruiting foreign players to Ukrainian clubs as a modern trend of Ukrainian basketball development/ N. Bezmylov // Nauka v Olimpiyskom sporte. – 2010. – N 1. – P. 14–19.
2. *Voloshyn A.* Basketball of Ukraine: [monograph] / A. Voloshyn, R. Sushko. – Kyiv: TOV «SIK GRUP UKRAINA», 2014. – 362 p.
3. *Matveyev L. P.* General sports theory and its applied aspects: textbook for physical culture institutions / L. P. Matveyev. – [5th edition]. – Moscow: Sov. sport, 2010. – 340 p.
4. *Poplavsky L. Y.* Basketball / L. Y. Poplavsky. – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2004. – 447 p.
5. *Sushko R. O.* Competitive activity of highly skilled basketball players. Teaching guide [for students of higher physical education and sport institutions] / R. O. Sushko, O. O. Mitova, I. I. Doroshenko. – Dnipropetrovsk, 2014. – 162 p.
6. *Billie J. Moore* Basketball. Theory and Practice / Moore J. Billie, White O. John. – 1980. – 306 p.
7. *Ostojic S. M.* Profiling in basketball: Physical and physiological characteristics of elite players / S.M. Ostojic, S. Mazic, N. Dikic // The J. of Strength & Conditioning Research. – 2006. – N 20 (4). – P. 740–744 p.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ
bezmylov24@mail.ru

Надійшла 03.02.2016